

Savremene teorije pravde, 14.5.2013.

Predavanje.

Tema: Komunitarizam.

Pragmatizam u teoriji istine – Ričard Rorti, veliki zaokret u onome što bi se moglo nazvati praktičnom filozofijom, i to ima veze sa velikim suprotstavljenim stavom u tradiciji filozofije, Platon i Aristotel. Platon je verovao da pitanja praktične filozofije, pitanja politike i etike, ima veze duboko sa metafizikom (barem u srednjem periodu stvaralaštva) i istinom. Pun život može da živi samo neko ko živi u državi koju su organizovali ljudi koji znaju šta je istina. Aristotel odstupa od toga kada govori o podeli znanja – teorijska znanja (znanja o nečemu što ne može biti drugačije, apodiktičko znanje), praktična znanja (pitanja o nečemu što može biti drugačije, najbolji sud o tome donose oni koji imaju praktičnu mudrost) – tu Aristotel započinje nešto što će u modernom dobu biti zanimljivo, a to je da se pitanja istine i pitanja praktične mudrosti vuku u suprotnom pravcu. Videli smo to kako je pobudilo Rolsa da Političkom liberalizmu formuliše početnu poziciju drugačije, kao model prezentacije dubokih uverenja. U političkoj filozofiji imamo nekakva ubeđenja (ljudska prava i slično), to su sve nekakva saznanja i iskustva koja pripadaju korpusu liberalne demokratske teorije, i postavlja se pitanje da li možemo da nađemo nekakve principe koji će naša uverenja da obrazlože. To radi Politički liberalizam. Dolazimo do nekakvih principa do kojih bi došli ljudi koji uvažavaju sebe kao jednake i slobodne, a to su već pretpostavke nekog političkog stava.

Ako je taj otklon kod Rolsa zanimljiv i ako na primer imate neke teze Vilarde Kvajna, teorije o neodređenosti prevoda, ili teorije o tome da je teorija neodređena u odnosu na svedočanstvo (Kvajnov primer sa zecom, teorije o radikalnom prevođenju), Poperovo insistiranje da ne možemo govoriti o verifikacionizmu kao verovatnoj teoriji koja može da obrazloži kako rade naučne hipoteze, već da možemo govoriti o principu opovrgavanja. Sad se pojavljuje vrlo zanimljiva teza da mi u stvari nikada ne možemo govoriti iz univerzalističke perspektive šta je ispravno u političkom moralu. Najviše što možemo govoriti o ispravnosti u političkom moralu jeste ono što nam politička zajednica ili kultura – ona je ta koja određuje načela prihvatljivosti i opravdanosti u političkom moralu (u normativnoj teoriji pravde). To je ono što je bitno, kad počnete od tih stvari, vi ne možete do kraja koherentno zamisliti nekakvu individuu u početnom stanju iza vela neznanja, zato što ta individua ako se u potpunosti eliminiše od svih svojih idiosinkratičnih uverenja, ne može da napravi koherentan iskaz, mi te iskaze pravimo u kontekstu koji je određen vrednostima koje naša zajednica prihvata. Na primer, kako ćemo vršiti distribuciju državnih resursa, recimo obrazovanje i socijalna zaštita, ili pravo na zaposlenje? Da li mi možemo ustanoviti nekakav jedinstven princip po kojem ćemo sva ta različita dobra distribuirati? Ako je moguće, zar se nećemo osvrnuti na praksu koja već postoji? Šta će nam onda ta zamišljena početna pozicija? Taj poduhvat se čini nemogućim, gotovo kao da je nekoherentan. To je kritika Rolsa od strane Majkla Sandela, koji će pokušati da pokaže da ono što Rols naziva subjekt odlučivanja u početnom stanju, Sandel naziva disencumbered self – to je ta neka individua u Rolsovoj početnoj poziciji koja ne zna ništa o sebi, a treba da odluči o tome koje principe treba primeniti u realnom društvu. To je nekoherentno, ta individua ne može da bira. Kada rešavamo političke probleme i kada pokušavamo da recimo pravni poredak zemlje temeljimo na načelima pravde, postavlja se pitanje odakle ćemo te principe pravde izvući. Pitanje pravde

kako kaže Rols je osnovno pitanje za normativnu političku teoriju kao što je pitanje istine za nauku, a onda će ispasti da ali ne u toj univerzalističkoj teoriji, nego u drugoj shemi, shema može da dođe samo iz pripadnosti nekoj zajednici, zajednica sa svojom istorijom, problemima, značenjem dobara koja se distribuiraju, to će biti važno Volceru, ne možemo imati jedinstven kriterijum u distribuciji dobara, različita dobra imaju različita značenja i u zavisnosti od značenja mi ćemo ta dobra različito distribuirati. On smatra da normativni pritisak koji dolazi iz tog realnog istorijskog poretka jeste zajednica ili komuna.

Majkl Volcer, Čarls Tejlor, A. Mekintajer – ovi autori se pozivaju na neku tradiciju, Kant transcendentna dedukcija kategorija, ja koje mora moći da prati sve moje predstave, transcendentna apercepcija koja će na isti način da nam garantuje da su naše kategorije razuma opravdane u svojoj primeni. To transcendentno ego, ako tražite to transcendentno ego kao noumenalni supstrat opravdanja empirijske nauke i praktične filozofije, onda je taj taj transcendentno ja, Hegel je kritikujući Kanta tvrdio da je taj transcendentni ja koje treba da bude garant validnosti sudova koji se tiču nauke, u stvari jedna vrlo apstraktna predstava koja samim tim što je apstraktna u stvari predstavlja saznanje ni o čemu, kako je Hegel govorio o tome taj transcendentni ego je svet od predstava pokopan u noći ja. Ove kritike Rolsa koja slede iz ove komunitarističke perspektive vrlo bliske Hegelovom stavu u kritici Kanta. Njih zanima način na koji mogu da odlučujem o fundamentalnim sporovima u društvu kojem pripadaš. Zato se govori o situated self (Kimlika, početak 6. poglavlja).

Sandel, Liberalism and its limits – kritika deontološkog ja kod Rolsa.

Razlog zašto Majkl Volcer govori o sferama pravde, zašto ne možemo da imamo jedan jedinstven princip pravde. Volcerova teorija se zove teorija složene ili kompleksne jednakosti. Volcer smatra da se dobra ne mogu raspodeljivati ako ne znamo njihovo značenje, ako ne znamo kakvu ulogu ta dobra imaju u društvu i ako ne znamo na koji način su stvorena i vrednovana među ljudima. Dobra: (1) značenje, (2) uloga; (3) način proizvodnje; (4) vrednovanje. Njegova teorija je jedna vrsta relativizma u zavisnosti od ovih faktora. On kaže distribucije ili raspodele izvire i relativne su u odnosu na ova društvena značenja dobara.

Majkl Volcer, Područja pravde, 1. poglavlje.

Važna je jednakost, ali to će biti jedna složena jednakost, a ne jedna prosta saglasnost. Mnoštvu dobara odgovara mnoštvo procedura raspodela, ali odgovara i mnoštvo učesnika raspodele, i mnoštvo kriterijuma raspodele, ne postoji jedna jedinstvena tačka pristupa toj distribuciji. Ne postoji ni univerzalno sredstvo razmene, najčešće Volcer kaže novac je bio sredstvo razmene, ali ima nekih stvari koje se ne mogu kupiti novcem. Nikad nije postojalo jedno jedinstveno mesto odlučivanja u pogledu toga kako da se upravlja ovim raspodelama, distribucijama, čak i kada je država autoritarna ili paternalistička stvari izmiču kontroli, postoje porodične veze, crna berza, itd. Nikada nije postojao jedan jedinstven kriterijum raspodele. I tu su filozofi bili u zabludi od Platona pa do Rolsa, jer su uvek tražili jedan jedinstven princip raspodele.

Teorija kompleksne jednakosti bazirana je na dvema idejama: (1) svaki resurs mora biti raspodeljen u skladu sa principom koji odgovara određenoj sferi; (2) nepravda se dešava kada princip iz jedne sfere počne da dominira drugom sferom. Primer, ne smete dopustiti da neko ko je bogat na tržištu kupuje glasove u demokratskom procesu i tako kontroliše jednu drugu sferu (sfera političke jednakosti i sfera

slobodnog tržišta). Koji principi vladaju različitim sferama, određuje tradicija i značenje dobara u zajednici kojoj neko pripada.

Šest stavova normativne teorije:

1. **Sva dobra na koja se distributivna pravda odnosi su društvena dobra.**
2. **Ljudi unapred stoje prema nekom skupu dobara.** Ljudi već imaju predefinisane identitete zbog načina na koji poimaju i stvaraju dobra. Vi ne možete biti neki apstraktni pojedinci koji se distanciraju od tih dobara, smisao sledi iz odnosa pojedinaca sa drugim pojedincima i sa društvenom celinom.
3. **Nema nijednog skupa primarnih dobara koji bi se mogao zamisliti za sve moguće moralne i materijalne svetove.** Primer, hleb – ima mnogo značenja, to je nešto od čega zavisi naš život, ali hleb je i Isusovo telo u pričešće, hleb može biti izraz gostoprimstva.
4. **Ono što određuje kretanje dobara pa i njihovu raspodelu jeste značenje dobara.** Raspodele su pravedne ili nepravedne u zavisnosti od tog značenja dobra o kome je reč. Ko treba da vrši crkvenu službu? Onaj ko je prošao kroz neku crkvenu školu, ko je vernik, itd. kad dođe do mešanja principa raspodele, kada počne da vrši službu onaj ko ima više para onda dolazi do nepravde.
5. **Društvena značenja su istorijska po svojoj prirodi i princip distribucije dobara varira tokom vremena.**
6. **Kada su značenja jasna, principi distribucije moraju da budu autonomni.** Ovo će biti najveći problem za teoriju, najčešće zato što značenja nisu jasna, pa se ljudi ne slažu oko distribucije tog dobra.

Primeri. Princip prema potrebama – koja bismo društvena dobra mogli da distribuišemo prema tom principu? Poslovi – da li biste dali nekome na osnovu toga što mu je potreban posao? Daćete posao onom ko je najbolji u tom poslu, princip prema zaslugama. Kako bi se distribuirala politička moć? Slava? Počast? Onda ćete se takođe oslanjati na zasluge, a ne na potrebe. Kada je reč o zdravstvenoj zaštiti, onda biste išli prema načelu svakom prema potrebama. U odnosu na značenje dobara, vi nećete ići jedinstvenim kriterijum. On dopušta nešto što se zove kastinski sistem, jer je značenje kastinskog sistema u Indiji da omogućava harmonični odnos između društvenih slojeva, iako postoji nejednakost, slična je nejednakost u pitanju kao pri raspodeli poslova. Recimo, princip karijere treba da budu dostupne talentovanima – prema Volceru zaposleni bi trebalo da budu oni koji su najsposobniji, ali sve zavisi kako shvatate zaposlenost, ako shvatate zaposlenost kao razvijanje karijere, ali ako smatrate da bi neko društvo trebalo da uveća zaposlenost da bi moglo da opstane kao društvo, možda biste mogli da odustanete od tog principa. Ako je to tako, onda sledi da bi i zaposlenje ponekad trebalo distribuirati i prema potrebama, a ne samo prema sposobnostima, zbog toga što možete da dovedete društvo u nepovoljan položaj. Različita dobra sa različitim značenjima koja se istorijski menjaju mogu da utiču na to da se primenjuju različiti principi pravde i onda je reč o različitim područjima pravde. Idealan je slučaj kada postoje područja pravde sa zasebnim principima i ti principi se ne mešaju u različita područja.